

**Higienos
institutas**

**Profesinės sveikatos priežiūros paslaugų
teikimo Asmens sveikatos priežiūros įstaigose
(ASPI) algoritmų praktinis įgyvendinimas**

Metodinės rekomendacijos

Vilnius, 2024

Metodinės rekomendacijos parengtos įgyvendinant Nacionalinės plėtros programos Projektą „Sisteminio profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio kūrimas, užtikrinant profesinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą“ pagal Nacionalinės plėtros programos, 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ 1 priedo 2.10 uždavinio „Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą“ 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos pažangos priemonę „11-001-02-10-01 Gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksmų valdymą“.

Rengėjas Higienos instituto Profesinės sveikatos centras

Parengė:

Erikas Mačiūnas
Diana Dalmotienė
Lolita Pilipavičienė
Dr. Remigijus Jankauskas
Jūratė Tamašauskaitė
Dr. Vida Juškeliene

Recenzavo:

Dr. Saulius Vainauskas, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas, Visuomenės sveikatos katedra, Profesinės sveikatos specialistų draugija
Dr. Jelena Stanislavovienė, Vilniaus universiteto Medicinos fakulteto Sveikatos mokslų institutas, Visuomenės sveikatos katedra

Pritarta Higienos instituto Metodinės komisijos posėdyje 2024 m. gruodžio 12 d., protokolo Nr. MTD-4

Higienos institutas, Studentų g. 45A, LT-08107 Vilnius

Tel. +370 5 262 4583, faks. +370 5 262 4663, el. paštas institutas@hi.lt

[Facebook](#)

[LinkedIn](#)

[Youtube](#)

TURINYS

Santrumpos / 3

Sąvokos / 3

Įvadas / 4

Paskirtis / 6

Pagrindinės užduotys projekte dalyvaujančioms komandoms / 6

Profesinės sveikatos priežiūros algoritmų aprašų pavyzdinės gairės / 7

Apibendrinimas / 8

Priedų sąrašas

1 priedas. Dalyvavimas atliekant nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų tyrimą ir analizuojant jų priežastis

2 priedas. ASPĮ darbuotojų profilaktinių sveikatos patikrinimų organizavimas ir sveikatos stebėseną

3 priedas. ASPĮ darbuotojų konsultavimo sveikatos apsaugos, darbo procesų pritaikymo darbuotojų galimybės ir asmens apsaugos priemonių panaudojimo klausimais

4 priedas. ASPĮ darbuotojų sveikatos stiprinimo programos parengimas ir įgyvendinimas

5 priedas. Dalyvavimas atliekant profesinės rizikos veiksnių identifikavimą ir poveikio sveikatai vertinimą

6 priedas. Profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo reguliavimo ir teikimo režimo reglamentavimo praktikos Lietuvoje ir užsienio šalyse analizė

Santrumpos

PSP – profesinės sveikatos priežiūra

ASPI – asmens sveikatos priežiūros įstaigos

MR – metodinės rekomendacijos

Sąvokos

Algoritmas – dokumentas, kuriame nuosekliai aprašomi svarbiausi atitinkamos profesinės sveikatos priežiūros paslaugos veiksmai ir jų eiliškumas.

Profesinės sveikatos specialistas – asmuo, atitinkantis profesinės sveikatos specialisto kvalifikacinius reikalavimus, kuriuos reglamentuoja Profesinės sveikatos specialistų, galinčių dirbti įmonėse, kvalifikacinių reikalavimų aprašas, patvirtintas Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministro 2008 m. balandžio 8 d. įsakymu Nr. V-271 (suvestinė redakcija nuo 2019-11-01). Šios nuostatos taikomos ir ASPI dirbančiam profesinės sveikatos specialistui.

Projektas – Projektas „Sisteminio profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio kūrimas, užtikrinant profesinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą“.

Įvadas

Šios metodinės rekomendacijos parengtos įgyvendinant Nacionalinės plėtros programos Projektą „Sisteminio profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelio kūrimas, užtikrinant profesinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą“ pagal Nacionalinės plėtros programos, 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano, patvirtinto Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2020 m. rugsėjo 9 d. nutarimu Nr. 998 „Dėl 2021–2030 metų nacionalinio pažangos plano patvirtinimo“ 1 priedo 2.10 uždavinio „Skatinti sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo veiklas ir stiprinti psichologinį (emocinį) visuomenės atsparumą“ 2022–2030 metų plėtros programos valdytojos Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerijos Sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo plėtros programos pažangos priemonę „11-001-02-10-01 Gerinti grėsmių bei rizikos sveikatai veiksmų valdymą“.

Projekto tikslas – sukurti sisteminių profesinės sveikatos priežiūros paslaugų teikimo modelį, užtikrinant profesinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumą Lietuvos nacionalinėje sveikatos sistemoje ir jį išbandyti asmens sveikatos priežiūros įstaigose (toliau – ASPĮ). Projekto partneriai yra ASPĮ, kurios yra Lietuvos nacionalinės sveikatos sistemos dalyviai. Projektas vykdomas visos Lietuvos mastu. Pagrindinė tikslinė grupė, tiesioginiai projekto naudos gavėjai – asmens sveikatos priežiūros įstaigų specialistai. Projekto įgyvendinimo laikotarpis: 2023 – 2028 m.

Įgyvendinant Projekto tikslą ir vieną iš numatytų veiklų, sukurti penki profesinės sveikatos priežiūros (toliau – PSP) paslaugų teikimo ASPĮ algoritmų aprašai: „Dalyvavimas atliekant nelaimingų atsitikimų darbe ir profesinių ligų tyrimą ir analizuojant jų priežastis“ (1 priedas); „ASPĮ darbuotojų profilaktinių sveikatos patikrinimų organizavimas ir sveikatos stebėseną“ (2 priedas); „ASPĮ darbuotojų konsultavimo sveikatos apsaugos, darbo procesų pritaikymo darbuotojų galimybėms ir asmens apsaugos priemonių panaudojimo klausimais“ (3 priedas); „ASPĮ darbuotojų sveikatos stiprinimo programos parengimas ir įgyvendinimas“ (4 priedas); „Dalyvavimas atliekant profesinės rizikos veiksmų identifikavimą ir poveikio sveikatai vertinimą“ (5 priedas). Šios metodinės rekomendacijos paaiškina, kaip PSP paslaugų teikimo algoritmai turėtų būti įgyvendinti ASPĮ.

PSP paslaugų teikimo ASPĮ algoritmai ir jų diegimo metodinė medžiaga yra parengti atlikus PSP paslaugų teikimo reguliavimo ir teikimo režimo reglamentavimo praktikos Lietuvoje ir užsienio šalyse analizę (6 priedas). Nustatyti pagrindiniai

(prioritetiniai) algoritmai, atsižvelgiant į profesinės rizikos vertinimo ASPI specifiką. Algoritmuose nuosekliai aprašomi svarbiausi atitinkamos profesinės sveikatos priežiūros paslaugos veiksmai ir jų eiliškumas.

Sukurti PSP paslaugų algoritmai bus įdiegti ir išbandyti ASPI pilotinio projekto metu 2025 m., taip sudarant prielaidas ištaisyti klaidas ir pasiekti kaip galima efektyvesnių praktinių rezultatų. PSP paslaugų teikimo ASPI algoritmų pilotiniam išbandymui atskirose ASPI bus nustatyti vertinimo stebėsenos kriterijai ir atliktas vertinimas. Po pilotinio projekto bus parengtos Metodinės gairės dėl algoritmų įgyvendinimo, o vėlesniuose Projekto etapuose bus įgyvendinta pilotinio projekto algoritmų diegimo rezultatų gerosios patirties sklaida kitoms Lietuvos ASPI.

PSP paslaugų teikimo ASPI algoritmų rengimas sudarė prielaidas kartu parengti ir kitas Projekte numatytas priemones – sukurti interaktyvias profesinės rizikos vertinimo priemones skirtingo profilio ASPI, parengti mokymo medžiagą. Lygiagretus priemonių rengimas leido geriau planuoti pažangius sprendimus rizikos vertinimo procese (pvz., darbo vietoje kylančių pavojų identifikavimas, prevencinių priemonių parinkimas ir pan.).

Algoritmų išbandymas prisidės prie sisteminio PSP paslaugų teikimo modelio sukūrimo, padės užtikrinti PSP kokybiškų paslaugų plėtrą ir prieinamumą Lietuvos nacionalinėje sveikatos sistemoje, paspartins PSP tarnybų kūrimąsi. Europos socialinių teisių komitetas 2021 m. pateikė išvadas Lietuvai dėl Europos socialinių teisių chartijos (pataisytos) II tematinės grupės „Sveikata, socialinė apsauga“ nuostatų įgyvendinimo, kur buvo konstatuota: „Komitetas daro išvadą, kad situacija Lietuvoje neatitinka Chartijos 3 straipsnio 4 dalies, nes nebuvo nustatyta, kad yra strategija, pagal kurią būtų palaipsniui sudaroma galimybė visiems darbuotojams naudotis profesinės sveikatos priežiūros paslaugomis.“ Pagrindinė sprendžiama problema – nepakankamos profesinės sveikatos priežiūros paslaugų prieinamumas, kadangi Lietuvos nacionalinėje sveikatos sistemoje nėra profesinės sveikatos tarnybų. Tikimasi, kad ilgalaikėje perspektyvoje parengtos priemonės prisidės prie TDO Konvencijos dėl profesinės sveikatos paslaugų Nr. 161 (1985) Lietuvoje ratifikavimo.

Paskirtis

Šios metodinės rekomendacijos skirtos pristatyti naujai parengtus pagrindinius (prioritetinius) PSP paslaugų teikimo algoritmus Projekte dalyvaujančioms komandoms. Pagal Projekto kriterijus komanda yra ASPĮ profesinės sveikatos tarnybos, kurių sudėtyje turi būti trys PSP specialistai su tam tikra specializacija (ergonomika-kineziterapija, psichologija, bendrosios PSP paslaugos) ir darbo medicinos gydytojas. Komandos dalyvaus pilotiniame projekte ir algoritmus praktiškai išbandys savo darbo vietose. Išbandymo metu bus fiksuojamos problemos, formuojami pasiūlymai algoritmų funkciniam vystymui, parengiamos ataskaitos.

Nustatant MR pateikiamus pagrindinius (prioritetinius) algoritmus be PSP paslaugų ASPĮ darbuotojams teikimo reguliavimo ir teikimo režimo reglamentavimo praktikos Lietuvoje ir užsienio šalyse analizės vadovautasi profesinės rizikos vertinimo ASPĮ specifika, reglamentuojančių teisės aktų visuma, funkciniais ryšiais, teisės aktų nuostatų suderinamumu, praktinio įgyvendinimo ypatumais. Tikimasi, kad PSP paslaugų ASPĮ algoritmų praktinis išbandymas prisidės ir prie kitų Projekto tiesioginių ir netiesioginių tikslų, t. y. sustiprins ASPĮ profesinės sveikatos priežiūros specialistų poziciją ir vaidmenį, padidins Projekte dalyvaujančių PSP paslaugų teikimo komandų gebėjimus (profesinės rizikos valdymas, administraciniai, komunikaciniai gebėjimai), paskatins jų įtrauktį ir kūrybiškumą. Projekto dalyvių gebėjimai teikti PSP paslaugas bus stiprinami lygiagrečiai pravedant mokymus ir suteikiant metodinę pagalbą.

Po išbandymo ASPĮ dalyvių praktinė patirtis padės iki 2028 m. parengti kitą Projekte numatytą priemonę - Metodines gaires, sudarys prielaidas metodines naujoves ir įgytą praktinę patirtį paskleisti kitoms Lietuvos ASPĮ.

Pagrindinės užduotys Projekte dalyvaujančioms komandoms

Įgyvendinant pilotinį projektą ir algoritmų išbandymą, Projekto partneriams keliami tokie pagrindiniai uždaviniai:

- Susipažinti su PSP paslaugų ASPĮ Lietuvoje ir užsienio šalyse teikimo reguliavimo ir teikimo režimo reglamentavimo praktika, teikiamu paslaugų spektru.

- Susipažinti su Projekte parengtais pagrindiniais (prioritetiniais) PSP paslaugų algoritmais, komandoje numatyti jų taikymo galimybes, įvertinant profesinės rizikos konkrečioje ASPĮ specifiką.
- Susipažinti su Algoritmų aprašuose pateikiamomis konkretaus PSP algoritmo bendrosiomis nuostatomis, teisinio reglamentavimo analize, metodiniais dokumentais, rekomendacijomis, standartais.
- Praktiškai išbandyti PSP paslaugų algoritmus ASPĮ, vadovaujantis Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo teikimo funkcinė schema, PSP paslaugos planavimo, vykdymo, tinkamumo vertinimo, problemų nustatymo, kokybės gerinimo rekomendacijomis, algoritmuose nurodytais veiksmais ir jų aprašais.
- Per visą pilotinio projekto trukmę (60 mėn.) išbandymo metu fiksuoti visas problemas, kylančias praktikoje dėl algoritmų įdiegimo, formuoti pasiūlymus algoritmų funkciniam vystymui.
- Kiekvienais pilotinio projekto įgyvendinimo metais parengti ASPĮ pilotinio projekto veiklos ataskaitą.

Profesinės sveikatos priežiūros algoritmų aprašų pavyzdinės gairės

Rengiant PSP algoritmų aprašus vadovautasi vieningomis rengimo pavyzdinėmis gairėmis dėl aprašo struktūros, turinio, medžiagos išdėstymo principų, būtinųjų dokumentų naudojimo pagrindimui, algoritmo įgyvendinimo stebėsenos kriterijų ir pan. Žemiau pateikiamos pagrindinės gairės, kuriomis vadovavosi visų algoritmų rengėjai ir jų vertintojai:

1. Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo bendrosios nuostatos. Tikslas, pagrindimas.
2. Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo teisinio reglamentavimo analizė. Pagrindiniai teisės aktai, metodiniai dokumentai, rekomendacijos, standartai ir kt., jų nuostatos.
3. Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo teikimo pavyzdinis modelis ASPĮ. Ryšiai su kitais padaliniais, profesinėmis sąjungomis ir kt. įstaigos visuomeninėmis organizacijomis.

4. Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo teikimo funkcinė schema. PSP paslaugos planavimas, vykdymas, tinkamumo vertinimas, problemų nustatymas, kokybės gerinimas.

5. Profesinės sveikatos priežiūros algoritmo stebėsenos kriterijai, rekomenduojami algoritmą matuojantys rodikliai, įrankiai, formos rodiklių surinkimui ir sisteminei analizei.

6. Pavyzdinės rekomendacijos darbdaviui.

7. Profesinės sveikatos priežiūros paslaugos algoritmo žmogiškieji išteklių, kvalifikaciniai reikalavimai, mokymai.

Apibendrinimas

Penki pagrindiniai (prioritetiniai) PSP paslaugų teikimo algoritmų aprašai parengti remiantis PSP paslaugų sąrašu pagal jų prioritetus. Algoritmų parengimas sudaro galimybę unifikuoti PSP paslaugų teikimo režimą, vykdyti paslaugos stebėseną ir lyginti tarpusavyje atskirų ASPĮ darbuotojų gaunamas PSP paslaugas, taip pat prisideda prie Projekto tikslo – profesinės sveikatos priežiūros pažangos ir su darbu susijusių ligų prevencijos plėtros. Pagal formą šios MR yra patariamąsios rekomendacijos ir galioja Projekto įgyvendinimo laikotarpiu. Po pilotinio projekto bus parengtos Metodinės gairės dėl algoritmų įgyvendinimo. Praktikoje išbandžius penkis prioritetinius PSP paslaugų teikimo algoritmus, ASPĮ komandos teiks pasiūlymus algoritmų funkciniam vystymui, parengs ASPĮ pilotinio projekto dalyvių veiklos ataskaitas, kurių pagrindu bus parengta ekspertinė analizės ataskaita ir ASPĮ PSP paslaugų teikimo vertinimo stebėsenos kriterijų sąrašas, o šie savo ruožtu bus integruoti į privalomus ASPĮ vertinimo rodiklius.